

ПОКАЗНИКИ ВИКОНАННЯ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИХ ДІЙ У ФУТЗАЛІ В ЗАГАЛЬНОКОМАНДНОМУ АСПЕКТІ

У статті визначено показники і структура техніко-тактичних дій у футзалі, розкрито результати проведеного педагогічного спостереження за змагальною діяльністю команд різної кваліфікації – II ліги, I ліги, вищої ліги і збірної команди України. Описані складові спеціальних техніко-тактичних дій з м'ячем, які виконують гравці під час гри: передачі, зупинки, ведення, обведення, перехоплення, відбори й удари по воротах, що свідчить про ігрову активність, арсенал техніки, узгодженість тактичних взаємодій основану на взаєморозумінні гравців команди.

Ключові слова: техніко-тактичні дії, змагальна діяльність, режим координаційної складності.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень.

Футзал, як і будь-який вид спорту, потребує оптимізації тренувального процесу. Це спонукає до розробки науково-методичних підходів щодо управління підготовкою гравців у футзалі. Адже не дивлячись на специфіку футзалу, більшість тренерів футзальних команд продовжують користуватися системою тренування, що склалася у футболі (Г.А. Лісенчук, 2004; С.Ю. Тюленьков, 2007; І.Г. Максименко, 2009; В.М. Костюкевич, 2012; В.М. Шамардін, 2013), хоча особливості змагальної діяльності у футзалі вимагають внесення коректив у зміст і спрямованість процесу підготовки.

Аналіз змагальної діяльності дозволить визначити модельні показники техніко-тактичних дій для команд різної кваліфікації, що в свою чергу буде сприяти оптимізації тренувального процесу.

Мета дослідження – визначення показників техніко-тактичних дій команд різної кваліфікації під час змагальної діяльності у футзалі.

Організація дослідження – переглядаючи відеозапис ігор команд різної кваліфікації, фіксувалися кількісні і якісні показники виконання технічних елементів гравцями команди шляхом запису їх на диктофон [3; 6; 7; 8]. Данні записи переносилися з диктофона в протокол обліку технічних елементів, після чого відбувалося обчислення показників змагальної діяльності.

Результати дослідження та їх обговорення. Футзал – це гра, що проводиться на спортивному майданчику довжиною 40 м і завширшки 20 м. Тобто, на майданчику 800 м² змагаються дві команди, кожна з яких складається з одного воротаря та чотирьох польових гравців. Гра триває 2 тайми по 20 хв. чистого часу (облік часу ведеться тоді, коли м'яч знаходиться у грі). Під час гри спортсмени використовують різноманітні спеціальні техніко-тактичні дії з м'ячем (табл. 1).

Встановлено, що протягом матчу команди II ліги виконують 842±76 ТГД, I ліги – 936±82 ТГД, вищої ліги – 1068±96 ТГД, збірної

команди України – 938±90 ТТД. Статистично достовірна різниця виконання ТТД протягом матчу спостерігається між командами II ліги і командами I ліги, вищої ліги і збірної команди України ($p < 0,001$). Отримані дані підтверджують думку, що загальні кількісні параметри ТТД є критерієм майстерності гравців, отже чим вище їх кваліфікація, тим вищі показники загальної суми ТТД. Те, що збірна команда України дещо поступається командам вищої ліги може пояснюватися недостатньою зіграністю гравців, які в порівнянні з клубними командами разом проводять значно менше тренувального часу.

Рівень техніко-тактичної майстерності підтверджується якісними показниками виконання ТТД. Нами було встановлено, що найбільш ефективно виконують ТТД гравці збірної команди України, коефіцієнт ефективності (КЕ) складає $0,91 \pm 0,05$, а найменша ефективність виконання ТТД спостерігається у команд II ліги ($КЕ = 0,85 \pm 0,05$; $p < 0,001$).

Таблиця 1

Показники та структура техніко-тактичної діяльності команд різної кваліфікації у футболі

Техніко-тактичні дії (ТТД)		РКС	Команди											
			II ліга (n=12)			I ліга (n=16)			Вища ліга (n=14)			Збірна України (n=10)		
			\bar{x}	S	\bar{V}	\bar{x}	S	\bar{V}	\bar{x}	S	\bar{V}	\bar{x}	S	\bar{V}
Зупинки		1	155	16	10,3	112	13	11,6	218	18	8,2	176	14	7,9
		2	37	5	13,5	74	8	10,8	29	4	13,2	70	8	11,4
		3	42	8	19,0	79	9	12,3	43	5	11,6	50	6	12,0
Передачі	Утримуючі	1	76	7	10,8	67	8	11,9	130	22	16,9	70	9	12,8
		2	26	4	15,3	49	9	18,3	36	5	13,8	58	12	90,6
		3	29	6	20,6	54	11	20,3	30	6	20,0	33	8	24,2
	Розвиваючі	1	85	10	11,7	70	11	15,7	123	16	13,0	111	14	12,6
		2	56	12	21,4	71	14	19,7	61	11	18,0	78	12	15,3
		3	48	16	33,3	46	12	26,0	65	14	21,5	48	13	27,1
	Загострюючі	1	4	2	50,0	12	3	25,0	4	2	50,0	6	2	33,3
		2	12	5	41,6	12	4	33,3	4	2	50,0	14	5	35,7
		3	14	6	42,8	14	5	35,7	8	3	37,5	10	3	30,0
Ведення		2	103	9	8,7	134	12	8,9	93	11	11,8	90	11	12,2
Обведення		3	30	7	23,3	29	8	27,5	15	4	26,6	16	3	18,7
Відбір		3	17	5	29,4	18	6	33,3	13	4	30,7	21	6	28,5
Перехоплення		1-3	69	12	17,3	63	11	17,4	89	13	14,6	62	10	16,1
Удари по воротах		1-3	39	11	28,2	32	8	25,0	22	8	36,3	25	6	27,2
Загальна сума ТТД		1-3	842	76	9,0	936	82	8,8	1068	96	8,9	938	90	9,5
Коефіцієнт ефективності		1-3	0,85	0,05	5,8	0,87	0,05	5,7	0,88	0,06	6,8	0,91	0,05	5,5

Примітка: n – кількість ігор

Статистично достовірна різниця у показниках ефективності виконання ТТД командами I ліги, вищої ліги і збірної команди України не спостерігається ($p > 0,05$). Тобто, можна зробити висновок про те, що гравці команд II ліги суттєво поступаються за рівнем техніко-тактичної майстерності гравцям I ліги, вищої ліги і збірної команди України (рис. 1).

Аналіз табл. 1 дозволяє зробити висновок, що для команд II, I, вищої ліг і збірної команди України характерні певні особливості техніко-тактичної діяльності, в першу чергу це стосується засобів

ведення гри, які складають структуру ТТД. Аналіз даних поданих на рис. 1 свідчить про те, що чим вищий рівень команди, тим більший відсоток припадає на виконання передач і зупинок м'яча. Так, якщо команди II ліги виконують 41,6% передач і 27,8% зупинок м'яча, то в структурі техніко-тактичної діяльності збірної команди України передачі становлять 45,6% від загальної кількості виконання ТТД, а зупинки – 31,6%. Ці два показники, насамперед, характеризують комбінаційний стиль гри футзальної команди.

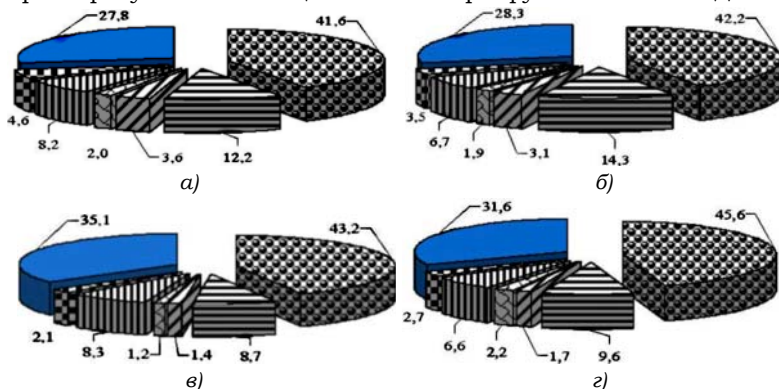

Рис. 1. Структура техніко-тактичної діяльності команд різної кваліфікації у футзалі, %: а) команди II ліги; б) команди I ліги; в) команди вищої ліги; г) збірна команди України;

– передачі; – ведення; – обведення; – відбір; – перехоплення; – удари по воротах; – зупинки

Передачі і зупинки м'яча відносяться до фази володіння м'яча. До цієї фази також відносяться ведення, обведення і удари по воротах. Найчастіше ведення виконується гравцями команд I ліги (14,3%), найменші показники ведення зафіксовані у структурі техніко-тактичної діяльності команд вищої ліги (8,7%). Що стосується такої техніко-тактичної дії, як обведення суперника, то у структурі техніко-тактичної діяльності ця ТТД становить від 1,4% (команди вищої ліги) до 3,6% (команди II ліги). Зменшення частки виконання ведення і обведення з одночасним збільшенням частки передач свідчать про зміну темпу гри команд, адже переміщуватися за рахунок виконання передач завжди швидше, ніж з веденням м'яча.

Найбільша кількість ударів по воротах спостерігається у команд II ліги (4,6% від всіх ТТД), найменше виконання ударів у ворота спостерігається у структурі техніко-тактичної діяльності команд вищої ліги (2,1%).

У футзалі до фази відбору м'яча відносяться такі техніко-тактичні дії як відбори і перехоплення. Виконання відборів м'яча у структурі техніко-тактичної діяльності міні-футбольних команд знаходиться в межах від 1,2% (вища ліга) до 2,2% (збірна команда України). Перехоплення м'яча становлять у структурі техніко-

тактичної діяльності у команд II ліги – 8,2%, у команд I ліги – 6,7%, у команд вищої ліги – 8,3% і у збірної команди України – 6,6%.

Отже, аналізуючи структуру техніко-тактичної діяльності команд різної кваліфікації можна зробити висновок про певну тенденцію у виконанні ТТД. У команд різної кваліфікації спостерігається практично однакова ієрархічна тенденція щодо кількісного виконання ТТД: передачі – зупинки – ведення – перехоплення – удари по воротах – обведення – відбір (див. *рис. 1*).

Варто зазначити, що структура техніко-тактичної діяльності футзальних команд відрізняється від структури техніко-тактичної діяльності футбольних команд (*рис. 2*), розробленої В.М. Костюкевичем [3].

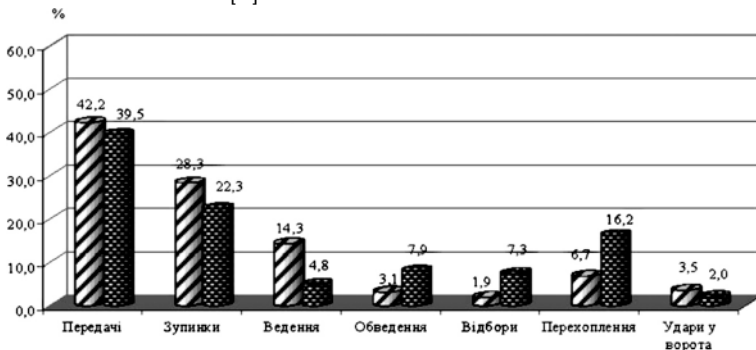

Рис. 2. Структура техніко-тактичної діяльності футзальних команд I ліги (n=16) і футбольних команд I ліги (n=18):

▨ – міні-футбольні команди; ▣ – футбольні команди; n – кількість ігор

Як у футболі, так і в футзалі під час гри найчастіше використовуються передачі м'яча, які розглядаються як техніко-тактичні ходи, за допомогою яких організуються атаквальні дії команди. В структурі техніко-тактичної діяльності команд різної кваліфікації з футзалу передачі складають від 42,2% до 46,6% (*табл. 2*).

Виконання різноманітних передач м'яча дозволяє вирішувати три основних завдання у фазі володіння м'ячем – утримання м'яча, розвиток атаквальних дій і їх загострення. Тому ми класифікували передачі м'яча як утримуючі, розвиваючі та загострюючі [3].

Аналіз *табл. 2* засвідчує, що виконання передач м'яча гравцями команд різної кваліфікації характеризується нерівнозначними показниками, як відносно загального співвідношення передач до загальної кількості ТТД, так і співвідношення утримуючих, розвиваючих і загострюючих передач. Наприклад, у команд вищої ліги і збірної команди України загальна кількість передач м'яча від усіх ТТД становить 461 (43,2%) та 428 (45,6%) відповідно, що значно більше ніж гравці команд I ліги – 395 (42,2%) і II ліги – 350 (41,6%).

Заслугує на увагу аналіз виконання передач м'яча за тактичною спрямованістю в різних режимах координаційної складності (див. *табл. 2*). Так, команди II ліги у процесі гри серед ін-

ших передач найбільше виконують розвиваючих – 189, зокрема: у 1-му режимі координаційної складності – 85 (44,9%), у 2-му – 56 (29,6%), у 3-му – 48 (25,5%). Утримуючі передачі у команд І ліги становлять – 131, із них у І РКС 76 (58,0%), у ІІ РКС – 26 (19,8%), у ІІІ РКС – 29 (22,2%). Що стосується загострюючих передач – 30, то у І РКС виконується в середньому 4 передачі (13,3%), у ІІ РКС – 12 (40,0%), у ІІІ РКС – 14 (46,7%).

Таблиця 2

Кількісні показники та структура виконання передач м'яча з урахуванням режимів координаційної складності (РКС) командами різної кваліфікації у футзалі (середні дані)

Команди	РКС	Передачі			Сума ТТД	
		утримуючі	розвиваючі	загострюючі		
ІІ ліги (n=12)	1	76/46,1	85/51,5	4/2,4	165/47,1	350 (41,6 % від усіх ТТД команди)
	2	26/27,6	56/59,5	12/12,9	94/26,9	
	3	29/31,8	48/52,7	14/15,5	91/26,0	
	Усього	131/37,4	189/54,0	30/8,6		
І ліги (n=16)	1	57/41,0	50/35,9	32/23,1	139/35,1	395 (42,2 % від усіх ТТД команди)
	2	49/37,1	71/53,7	12/9,2	132/33,4	
	3	54/43,5	46/37,1	24/19,4	124/31,5	
	Усього	160/40,5	167/42,2	68/17,3		
Вищої ліги (n=14)	1	130/50,6	123/47,9	4/1,5	257/55,7	461 (43,2 % від усіх ТТД команди)
	2	36/35,6	61/60,4	4/4,0	101/21,9	
	3	30/29,1	65/63,1	8/7,8	103/22,4	
	Усього	196/42,5	249/54,0	16/3,5		
Збірної команди України (n=10)	1	70/37,4	111/59,3	6/3,3	187/43,6	428 (45,6 % від усіх ТТД команди)
	2	58/38,7	78/52,0	14/9,3	150/35,0	
	3	33/36,3	48/52,7	10/11,0	91/21,4	
	Усього	161/37,6	237/5,3	30/7,1		

Примітки: 1) у чисельнику – кількісні показники, у знаменнику – співвідношення, %; 2) у дужках – співвідношення виконання передач м'яча до загальної кількості ТТД; 3) n – кількість ігор.

Варто відзначити, що команди ІІ ліги найбільше виконують всі види передач м'яча у 1-му РКС – 165 (47,1%). Подібна тенденція розподілу виконання передач м'яча за режимами координаційної складності характерна для команд І ліги (35,1%), вищої ліги (55,7%) і збірної команди України (43,6%).

Аналізуючи виконання передач м'яча ми розглядали показники команд вищої ліги та збірної команди України як модельні для команд ІІ ліги і І ліги. Також, як модельні показники для команд різної кваліфікації можна розглядати дані виконання ТТД в різних режимах координаційної складності, що наведені в *табл. 3*.

Як видно з *табл. 3* команди ІІ ліги, вищої ліги і збірної команди України найбільше ТТД виконують у 1-му РКС, відповідно – 38,0%, 44,5% і 38,6%. У 2-му РКС більше ТТД з пом'якшеними командами різної кваліфікації виконують команди І ліги – 42,5%. Для команд І ліги характерним є і виконання більшої частки ТТД (29,6%) у 3-му режимі РКС, ніж для команд ІІ і вищої ліг, а також збірної команди України. Якщо розглядати виконання ТТД командами різної кваліфікації з точки зору збільшення комбінаційного стилю

гри, то спеціалісти рекомендують збільшення виконання ТТД у 2-му та 3-му РКС, відповідно зменшення ТТД, що виконуються у 1-му РКС [1; 2; 4; 5].

Таблиця 3

Кількісні показники (середні дані) і структура техніко-тактичних дій (ТТД) команд різної кваліфікації у футзалі в різних режимах координаційної складності

Команди	Режими координаційної складності			Сума ТТД
	1	2	3	
II ліги (n=12)	320/38,0	303/35,9	219/26,1	842
I ліги (n=16)	261/27,9	398/42,5	277/29,6	936
Вищої ліги (n=14)	475/44,5	312/29,2	281/26,3	1068
Збірна команда України (n=10)	363/38,6	372/39,7	203/21,7	938

Примітки: 1) у чисельнику – кількісні показники, у знаменнику – співвідношення, %. 2) n – кількість ігор.

Аналіз змагальної діяльності команд різної кваліфікації не виявив особливих розбіжностей при виконанні ТТД у фазах володіння і відбору м'яча (табл. 4).

Таблиця 4

Виконання техніко-тактичних дій (ТТД) командами різної кваліфікації в футзалі у фазах володіння м'ячем та відбору м'яча (середні дані)

Команди	Виконання ТТД		Сума ТТД
	Фаза володіння м'ячем	Фаза відбору м'яча	
II ліги (n=12)	756/89,8	86/10,2	842
I ліги (n=16)	855/91,3	81/8,7	936
Вищої ліги (n=14)	966/90,4	102/9,6	1068
Збірна команда України (n=10)	855/91,2	83/8,8	938

Примітки: 1) У чисельнику – кількісні показники, у знаменнику – співвідношення, %; 2) n – кількість ігор.

Так для команд II ліги співвідношення ТТД становить 89,8 і 10,2%, для команд I ліги – 91,3 і 8,7%, для команд вищої ліги – 90,4 і 9,6% і для збіркової команди України – 91,2 і 8,8%. Отже, можна зробити висновок, що практично для кожного рівня команд виконання ТТД у фазі володіння м'ячем знаходиться в межах від 89,8 до 91,3%, а у фазі відбору м'яча – від 8,7 до 10,2%. Подібний розподіл часу орієнтовно має бути для удосконалення різних технічних прийомів у тренувальному процесі.

Висновки:

1. Визначено кількісні та якісні показники, а також структуру техніко-тактичної діяльності команд різної кваліфікації у міні-футболі. Встановлено, що протягом матчу в структурі техніко-тактичної діяльності команд найбільше ТТД припадає на виконання передач (від 41,6% – команди II ліги до 45,6% – збірна команда України) і зупинок м'яча (від 27,8% – команди II ліги до 35,1% – команди вищої ліги). Інші техніко-тактичні дії використовуються протягом матчу в межах від 1,2 до 14,3%.

2. Порівняльний аналіз техніко-тактичних дій змагальної діяльності футбольних і міні-футбольних команд засвідчив існування відмінностей у структурі їхніх показників. Так, в структурі техніко-тактичної діяльності футзальних команд значно більша частка виконання ведення, передач і зупинок м'яча, а також ударів по воротах, проте за часткою відборів, перехоплень і обведень вони поступаються футбольним командам. Це підтверджує нашу думку про недоцільність застосування моделей підготовки, що використовуються у «класичному» футболі.

Список використаних джерел:

1. Андреев С.Н. Мини-футбол. Методическое пособие / С.Н. Андреев, В.С. Левин. – Липецк : ГУ РОГ «Липецкая газета», 2004. – 496 с.
2. Выприков Д.В. Техничко-тактичские показатели соревновательной деятельности мастеров женского мини-футбола / Д.В. Выприков, П.Ф. Ежов // Вестник спортивной науки. – М. : ВНИИФК. – 2008. – №1. – С. 12-14.
3. Костюкевич В.М. Управление тренировочным процессом футболистов в годичном цикле подготовки / В.М. Костюкевич. – Винница : Планер, 2006. – 683 с.
4. Полууренко К.Л. Основные показатели технико-тактических действий (ТТД) команды при различных тактических вариантах организации игры [текст] / К.Л. Полууренко // Актуальные вопросы физической культуры и спорта : материалы 1 Международной научно-практической конференции. 20-21 апреля 2006 г. – Уссурийск : Изд-во УГПИ, 2006. – С. 158-162.
5. Рымко А.В. Подбор специальных технико-тактических упражнений для подготовки мини-футбольных команд / А.В. Рымко. – М. : ФОК, 1995. – 112 с.
6. Стасюк І.І. Контроль змагальної діяльності гравців у футзалі / І. Стасюк // Фізична культура, спорт та здоров'я нації // Збірник наукових праць. – Том 2. – Вип. 8. – Вінниця, 2009. – С. 137-142.
7. Стасюк І.І. Показники змагальної діяльності висококваліфікованих гравців у футзалі / І.І. Стасюк // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки / уклад. А.В. Цьось, С.П. Козіброцький. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – №2 (18). – С. 317-321.
8. Фалес Й.Г. Тестування у футболі та міні-футболі : метод. посіб. / Й.Г. Фалес, В.Є. Левчук. – Львів : НВФ «Українські технології», 2005. – 112 с.

During the game players perform specific technical and tactical actions with the ball: transmission, stop, driving, stroke, interception, selection and shots on goal. Total number of performance technical and tactical actions suggests gaming activity, arsenal equipment, coordination of tactical interactions based on mutual understanding team players.

To determine the parameters and structure of technical and tactical actions conducted in futsal teacher observation of competitive activity teams of different skills – II league, I league, major league and national team of Ukraine.

Key words: technical and tactical actions, competitive activity, mode of coordination complexity.

Отримано: 30.08.2014